Ledning på slagfältet i en tid av snabb teknisk utveckling

av Mats Ström

Résumé

The nature of war constantly changes through technological innovation. We face an unprecedented military-technological revolution. This creates opportunities but also challenges for defense. Technological development tests proven doctrinal truths or confirms current doctrines within faster battle tempo. Technology will affect us regardless. The West has a technological advantage that must be exploited. However, avoid technical solutions that increase rather than decrease decision-making and response time on the battlefield. First involve the human perspective and create command methods enabling faster command and decision mechanisms, then analyze what needs new technology can satisfy—not the opposite, which is common. The reasoning leads to central questions: How should the MDO concept be developed without abandoning maneuver warfare principles? How does modern information technology support mission tactics philosophy or is command tactics required for future battlefields? Can a harmonious solution achieve cognitive and instrumental advantages in command, leadership and decision-making? How can innovation technology enable fast and secure information flow between hierarchies and domains and enable rapid decision processes that can be non-hierarchical? Development moves rapidly. Conclusions from ongoing wars are not fully relevant from a general military theoretical perspective—they are context-specific. Historically the West wins through military-technological advantage combined with professional, disciplined units. Even in the high-tech era, humans are the center of gravity.

KRIG OCH KONFLIKTER är i grunden en kamp mellan människors viljor. Krig är det yttersta medlet för att påtvinga mänsklig vilja.

Optimerad ledning och krigets dynamik

Krigets utövande förändras ständigt till sin karaktär. Och tekniska innovationer har likaledes genom tiderna utvecklat dess utövande. Vi står på randen till en militärteknologisk revolution som inte liknar någon annan i mänsklighetens historia. Snabbt accelererande framsteg inom teknik som datorseende med hjälp av maskininlärningsalgoritmer, artificiell intelligens, kvantdatorer, allestädes närvarande sensorer, AI-aktiverad autonomi, billiga autonoma system, avancerade svärmningstekniker och kommunikationsbärande system i form av 5G och på sikt 6- och 7G innebär en omtumlande förändring i krigföringen. De militära organisationer som kan anpassa mänskligt beteende och utveckla lednings- och krigföringsmetoder med den nya tekniken kommer att

erhålla avgörande fördelar på det framtida slagfältet.

Förhållandet mellan människa, metod och teknik är faktorer som styr försvarssystemens effektivitet mot förekommande hot och stridsmiljöer. Vad gäller teknik är det en ständigt pågående utvecklingsprocess. Människan utvecklar hela tiden de tekniska systemens möjligheter. Vad gäller försvarssystem handlar det också om att medel föder motmedel i en oavbruten pågående teknologisk kamp. Ledningsmetoderna utvecklas och anpassas till ett förändrat operativt och taktiskt uppträdande, utifrån de nya systems kvalifikationer. Människan anpassar sitt beteende till nya tekniska förutsättningar, i positiv eller negativ mening. Den explosionsartade teknologiska utvecklingen innebär att vapensystemen blir mer dödliga eftersom precisionen ökar och insatstiden minskar. Slagfältet blir också transparent eftersom det är svårt att inte bli upptäckt av moderna underrättelsesystem. Det är också svårt att genomföra stridsaktiviteter utan att vara konstant uppkopplad i ett informations- och kommunikationssystem.

Revolution in Military Affairs (RMA)

Vid millenniumskiftet lanserades tesen om Revolution in Military Affairs. Mycket forskning genomfördes, idéerna var många, men de tekniska systemen uppfyllde inte förväntningarna. Mycket beroende på att tekniken inte var tillräckligt mogen för teknikspråget. Internet, PC- teknik, mobila digitala sambandssystem och GPS är exempel på den första teknologiska innovationsvågen, vilken förändrade informationsinhämtningen och ledningen på slagfältet. Med införande av internet i det amerikanska försvaret kunde ”Battle Damage *Assessment*” processen minskas i tid med ungefär ett dygn, eftersom order kunde skickas ut till förbanden via internet och inte som tidigare genom fysisk transportbefordran.

Samtidigt lanserades administrativa datoriserade informationssystem på stor bredd i de militära organisationerna. Systemen var främst avsedda att förbättra den administrativa uppföljningen och kontrollen av den ordinarie stödverksamheten. Syftet var att öka den ekonomiska uppföljningen och därmed öka effektiviteten i den offentliga sektorns verksamheter. Konsekvenserna av detta blev en växande ”slagfältsbyråkrati”. Även i krigsstabstjänsten infördes processtyrda stabarbetsmetoder, anpassade utifrån metoder framtagna för offentlig förvaltningsstyrning. Begrepp som Effect Based Operations (EBO) och Nätverksbaserat försvar handlade om att attackera motståndarens sårbarheter och tyngdpunkt med olika verkansmedel koordinerat i nätverk för att erhålla en förväntad operativ effekt. En viktig faktor i detta synsätt var att dela information sinsemellan i ett digitalt nätverk och därigenom skapa en gemensam lägesbild. Dessa metoder byggde i sin tur på processtyrda ledningsmetoder framtagna för tillverkningsindustrin. En utveckling av Taylorismens metoder, nu förpackade under beteckningen New Public Management.

Sammantaget ökade personalvolymerna dramatiskt vid krigsförbandens staber. Detta skedde i alla ledningsnivåer. Införandet av processorienterade planerings-, analys- och uppföljningsmetoder skapade stabsarbete för betydligt fler än tidigare i historien. Staberna på taktisk nivå ökade från ett 20 tal till 100 tals stabsmedlemmar. Vid strategiska och operativa ledningsstaber i Nato tjänstgör idag tusentals stabsofficerare för att tillfredsställa de effektbaserade processmetoderna. Det som också driver personalstyrkan i de internationella staberna är det outtalade behovet av nationell kontroll och

inflytande över verksamheten. Det innebär att staberna överdimensioneras och det uppstår också fler interna ledningsnivåer i staberna än vad som ur ett rent effektivitetsperspektiv erfordras. Detta för att möjliggöra nationellt inflytande på chefsnivå. En annan drivande faktor är att stödfunktionerna fått mer handlingsutrymme, ofta på bekostnad av kärnverksamheten.

Generalen Petraeus sammanfattar i boken *Konflikt, krigföringens utveckling från 1945 till Ukraina* det hela och menar att under de fyra årtionden som följde efter andra världskrigets slut femdubblades antalet anställda i ett typiskt västerländskt högkvarter och kostnaderna för personal, administration och datorsystem ökade markant. Alltmer sofistikerade kommunikationssystem medförde att informationsmängden som bearbetades ökade och mer teknisk personal krävdes för att hantera systemen liksom stabsofficerare för att bearbeta informationen. Digitaliseringen som skulle minska behovet av personal har i stället inneburit en ansenlig ökning av stabernas personalvolymer.

Konsekvenserna av denna utveckling har blivit att processerna är för komplicerade och tar generellt för lång tid och möter inte behovet av ledning av förband i realtid. För en svensk fördelningsstab på 80- och 90-talet fick det ta maximalt 2 timmar för bedömande och utarbetande av order till underställda förband under pågående insatser. Vid den 13:e Pansarfördelningen tog motsvarande order 30 minuter att aktivera. Oftast gavs muntlig order på radio, kompletterat med enkla textmeddelanden till underställda brigader. Med dagens existerande ledningsmetoder är det svårt att slå dessa tidsförhållanden. En divisionsorder i Nato-systemet omfattar idag mer än 300 sidor. I sådana orderverk blir det svårt och nästtill omöjligt att läsa ut chefens vilja och förbandens viktigaste uppgifter, eftersom till exempel funktionsbilagorna ofta kan vara motsägelsefulla och detaljstyrningarna omfattande. Sammantaget hämmar det underställda chefers manöverutrymme och initiativförmåga.

En annan faktor som påverkat krigsstabernas storlek är den verksamhet som genomfördes under de fredsfrämjande insatserna på Balkan, i Afghanistan och Irak, då staberna mestadels var stationärt grupperade. Insatserna innebar också kontinuerlig personalomsättning i form av personalrotationer och uttag av ledigheter. Under stor del av tiden var endast en tredjedel av stabernas personalstyrka fullt operativa. Övriga var under avrustning, inskolning eller på ledighet.

Det bör vidare konstateras att blandningen mellan publika administrativa IT-system, kommersiellt internet och krypterade operativa och taktiska ledningssystem sammantaget inte uppfyllt ledningsprocessens växande förväntningar och behov under de senaste tjugofem åren. Konsekvensen av detta blev att efterhand avstannade utvecklingen av RMA och i stället fick vi en dysfunktionell ledningsfunktion, som idag inte uppfyller förväntningarna av ledning på slagfältet.

Den mänskliga faktorn

Människor lever i sociala system som bildar samhällen. Samhällets hierarkiska struktur, värderingar och normer påverkar människors beteende. Människors genetiska sammansättning avgör hur en individ kan utvecklas fysiskt och psykiskt. Fostran och lärande utvecklar människans förmåga att anpassa sig i samhället och skapa en plats i det sociala systemet. Det senare medvetet eller omedvetet.

I krig är det viktigt att en människa ständigt kan anpassa sig till förändrade förutsättningar genom kreativitet och handlingsberedskap. Vidare krävs mod och viljestyrka

samt kontrollerad aggressivitet för att vinna den väpnade kampen.

De människor som besitter dessa kvaliteter tillsammans med ett visat prov på kontrollerad riskbenägenhet utifrån kunskap, intelligens, offervilja och ansvarstagande får förtroende från andra och kan bli naturliga ledare i krig.

Utbildning och träning av officerare i chefs- och stabsbefattningar tar i genomsnitt tjugo år. I avsaknad av väpnade konflikter tar det betydligt längre tid att uppnå den erfarenhets- och kompetensnivå som många officerare hade vid inledningen av andra världskriget. Ett fundament av officerare i Tyskland och hos de allierade hade krigserfarenhet från första världskriget. Samma sak gällde för USA i Korea- och Vietnamkriget. Det israeliska försvaret är ett annat exempel på en organisation med institutionellt minne. Chefer skolas efterhand och erhåller praktiska erfarenheter från olika ledningsnivåer som sammantaget ger dem rutiner, intuition och självförtroende i utövandet av sin profession. Den ständiga frågan är – hur ger man officerare och personal samma kunnighet och självförtroende utan krigserfarenhet?

Teoretisk och praktisk utbildning är ett första steg. Personalens fallenhet för ledning och stabstjänst i krigsförband måste verifieras i samband med den obligatoriska utbildningen. Sedan krävs att personalen praktiserar i olika krigsbefattningar, leder trupp, övar och prövar olika sätt och metoder. Genom internationell tjänst och helst då verksamheter som är krävande intellektuellt, fysiskt och psykiskt ökar professionaliteten. I och med den försämrade hotbilden och Natos fokusering på avskräckning och försvar mot konventionellt krig bör större vikt läggas på kärnverksamhetens behov av erfarna, vältränade och insatsberedde personalkategorier än på förvaltningsorganisationens personaluppfyllnad. Krigsförbandens ledning och staber bör var aktiverade med en kärna av personal som fokuserar på krigsduglighet och krigsplanläggning.

Krigföringsmetoder

Krigföring är en helhet som omfattar förflyttningar, strid och försörjning. Ledning och samordning av dessa grundelement har historiskt skett mellan människor. Olika metoder för krigföringens genomförande har utvecklats efterhand som erfarenheter har vunnits på slagfältet och nya tekniska innovationer har utvecklats.

En grundläggande frågeställning handlar om vilka synergier krävs mellan människor, medel och metoder för seger? Andra faktorer som påverkar en seger eller förlust är den fysiska miljön, motståndarens intentioner och förmåga och de osäkerheter det medför i beslutsfattningen och genomförandet. Det är därför alltid aktuellt att studera krigskonstens utveckling genom tiderna för att förstå dagens metoder och eventuellt föreslå utveckling av nya sätt att strida.

Västvärlden har historiskt satt tillit till överlägsen teknik för att kompensera underlägsenhet i antal. Den tekniska överlägsenheten har tillsammans med truppernas disciplin varit framträdande kriterier för framgångsrik krigföring. Disciplinen har varit kompensation för religiösa och patriotiska övertygelser. Disciplinens grundfundament har varit drillen och soldatens långa tjänstgöringstid. Dessa faktorer har skapat hög stridseffektivitet som har motverkat rädsla och panik på slagfältet. Förutom detta har det militära tänkandet i västvärlden utgått från att vinna det avgörande slaget, som inneburit totalt nederlag och kapitulation från motståndarens sida.

Efter första världskriget slut funderade olika militärteoretiker på hur krigföringen skulle återfå sin rörlighet på slagfältet.

Liddell-Hart ansåg att genom motorisering kunde motståndarens bakre områden nås och därmed försätta den senare i en ofördelaktig situation. Fuller, likt den tyska utvecklingen, ansåg att stridsvagnsförband skulle koncentreras för genombrottsanfall, följt av motoriserat infanteri för anfall på djupet av motståndarens gruppering. Det ansågs att flyget hade en avgörande roll att spela för understöd och spaning framför de framryckande anfallskolonnerna. Detta kom sedan att praktiskt tillämpas av den tyska armén under andra världskrigets blixtkrigföring, i form av en snabb och plötslig offensiv med flyg- och markstridskrafter i samverkan.

En annan utveckling som skedde i slutskedet av första världskriget var den tyska infiltrationstaktiken. Taktiken innebar att, med lätta infanteriförband utrustade med vapen för eget understöd, kringgå de befästa stödjepunkterna och anfalla på djupet av fiendens befästningslinjer. Det liknar den taktik som idag tillämpas i Ukraina. Utifrån dessa olika taktiska tillämpningar föddes teorin om modern manöverkrigföring.

Manöverkrigföring fick sin renässans i Nato under 1980-talet då det amerikanska markoperativa konceptet förändrades. Air Land Battle (ALB) doktrinen innebar att med hög rörlighet på marken och i luften ta initiativet från de ryska anfallskolonnerna och avgöra striden till egen fördel. Striden skulle samtidigt genomföras inom hela operationsområdet. Anfall från luften spelade en betydande roll i krigföringen. Kryssningsrobotar, attackflyg, stridshelikoptrar och luftlandsättningar skulle tidigt slå ut motståndarens förstärkningar, anfallsstyrkor och farliga vapensystem. Ledningen skulle utföras genom uppdragstaktik med frihet för underlydande chefer vid val av sätt att lösa sina uppgifter till skillnad mot tidigare ledningsprinciper med detaljerade anvisningar. Syftet med uppdragstaktiken var att underlydande chefer på alla nivåer skulle ta initiativ och agera enligt den övergripande planen. Motståndaren skulle engageras i hela operationsområdet och helst samtidigt. Egen styrka skulle koncentreras mot angriparens sårbarheter. Motståndaren skulle tvingas att reagera i stället för att agera. Egna stridsaktiviteter skulle samordnas till tid och rum i syfte att nå maximal effekt mot den avgörande tyngdpunkten för att bryta motståndarens stridsvilja och därmed få motståndarens operation att kollapsa.

Manöverdoktrinen, ALB, låg till grund för koalitionernas framgångsrika krigföring under de båda Irakkrigen. Det i sin tur innebar att den kinesiska och ryska doktrinutvecklingen inspirerades av de västerländska framgångarna. Idag finns utvecklade strategier för att omhänderta och möta manöverdoktrinens överlägsenhet.

MDO en utveckling av ALB

Den snabba teknologiska utvecklingen har skapat nya hot som påverkar hela samhällskonstruktionen. Cyber- och IT- attacker, väpnade angrepp genom ombud, organiserad brottslighet, påverkan genom sociala medier m m, utsätter de demokratiska samhällena för attacker dagligen. Till detta ska adderas elektronisk krigföring, nya autonoma kort- och långräckviddiga drönare, kryssningsrobotar och ballistiska vapensystem som utvecklats av Kina och Ryssland, för att motverka den västerländska militära dominansen.

Det amerikanska arméns svar på detta är doktrinen för Multidomain Operations (MDO). Skillnaden mellan MDO och ALB doktrinen är att alla domäner är involverade i kriget även den kognitiva delen. Vidare omhändertas också försvaret och skyddet av det civila samhället. Doktrinen är allomfattande och ska hantera den gemensamma

krigföringen i alla tidsaspekter, miljöer och rumsliga perspektiv.

MDO genomförs samtidigt i hela operationsområdet, genom att kombinera bekämpning, manöver och vilseledning luckras fiendens försvar upp genom att fysiskt, virtuellt och kognitivt isolera de olika underordnade beståndsdelarna, vilket gör det möjligt för allierade styrkor att uppnå lokal överlägsenhet och gynnsamma styrkeförhållanden.

Utvecklingen mot 2050 handlar alltmer om att kunna samordna verkan ur ett holistiskt perspektiv, där olika fysiska domäner direkt påverkar och stödjer varandra. Nato:s utveckling av en multidomän krigföringsdoktrin kommer att vara styrande för krigföringsförmågan i framtiden.

Teknologiutvecklingen

Den digitala utvecklingen genomgår en dramatiskt snabb utveckling. Det påverkar hela

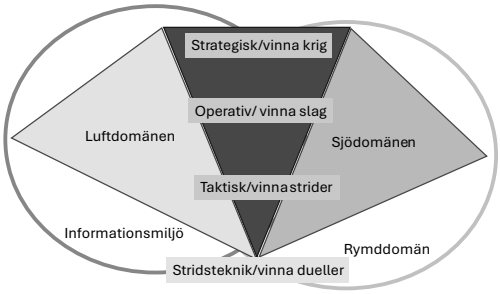

samhället, innefattande synen och behovet av digitala tjänster. Det teknologiska utvecklingssprånget innebär också stora möjligheter att insamla, dokumentera, analysera och presentera stora informationsmängder att bli tillgängliga och tillämpade på helt nya och omvälvande sätt.

Inom försvarssektorn skapar det nya möjligheter att utnyttja, men också stora utmaningar att försvara sig emot angrepp. Teknikutvecklingen ställer väl beprövade doktrinära sanningar och tillämpningar på sin spets. Alternativt bekräftas de gällande doktrinerna, fast inom ramen för ett betydligt snabbare stridstempo.

Frågan är om den digitala utvecklingen stödjer den rådande västerländska synen på manöverkrigföringens principer, eller står vi inför en utnötningskrigföring som doktrinär grund. Eller, kan kunskapen och införandet av nya digitala system möjliggöra och förstärka rådande doktrinära principer för västerländsk syn på krigföringen.

Den teknologiska utvecklingen kan inte förbises eftersom den kommer att påverka oss antingen vi vill eller ej. Än har väst ett visst teknologiskt försprång och det gäller att utnyttja det till vår fördel. Däremot är det viktigt att inte bli pådyvlad tekniska lösningar som visar sig öka i stället för att minska besluts- och insatstiden på slagfältet. Det är därför viktigt att först involvera det mänskliga perspektivet och skapa ledningsmetoder som möjliggör snabbare ledningss- och beslutsmekanismer och utifrån det analysera vilka behov den nya tekniken kan tillfredsställa i detta sammanhang, i stället för tvärtom vilket är ett vanligt fenomen.

Optimerad ledning

Doktrin, människa, metod och teknik utgör grunden för ett funktionellt ledningssystem. Dagens och morgondagens slagfält kräver att beslut kan fattas mycket snabbt. Det innebär att ledningsmetoderna och ledningsstrukturerna måste kunna stödja detta. Med hjälp av maskininlärningsalgoritmer, artificiell intelligens och kommunikationsbärande system i form av 5G och på sikt 6- och 7G kan beslutstidsförloppet troligen förbättras och förkortas.

För att kunna genomföra koordinerad verksamhet inom och mellan domänerna krävs ständig uppkoppling i integrerade

ledningssystem mellan domänerna inom en Natokontext.

Andra faktorer som påverkar ledningsfunktionen är att använda ett gemensamt, enkelt och koncist språkbruk som i orderform uttrycker och beskriver vad som avses och vad som ska åstadkommas. Det förkortar tiden och mängden av information som behöver kommuniceras.

Antalet personer som deltar i analys- och beslutstödsprocesserna behöver minska i antal. Framtidens staber kan sannolikt bestå av en begränsad kärna av erfarna officerare som biträds av motsvarande antal juniora officerare, som på sikt ska ta över ledarskapet. Dessa stabsofficerare ska biträda sina chefer att hantera och förstå det militära problemet som ska lösas. Förmågan att kunna bryta ned komplexa problem, bearbeta dem och effektuera i order och uppgifter premieras. Chefens inriktning och beslut ska alltid vara i centrum. Kravet på dynamiskt och kreativ förmåga i kombination med initiativkraft och framåtanda måste premieras hos dessa chefer och deras stabspersonal. Ledning av funktionernas verksamheter kan med fördel överföras från de taktiska och operativa staberna till funktionsförbandens ledningsfunktioner. Det ökar effekten om uppdragstaktik tillämpas.

Ansvarsförhållanden mellan olika ledningsnivåer bör struktureras bättre. Av nödvändighet bör det vara klart vad som ska utföras i de olika ledningsnivåerna. De fredsfrämjande operationerna tenderade till att staber på lägre nivåer hanterade såväl strategiska som operativa aspekter på verksamheten. Följden blev otydligheter i ansvarsförhållanden och genererade mer stabspersonal än nödvändigt.

Det blir i förlängningen också viktigt att klarlägga vilken ledningsfilosofi, uppdragstaktik eller kommandotaktik, som ger bäst förutsättningar för att vinna slaget, striden och duellen och hur detta ska implementeras i officerskåren.

Erfarenheterna av det pågående kriget i Ukraina bör beaktas, med frysta frontlinjer och utnötningskrigföring som operativ grund. Men det är farligt att dra alltför långtgående slutsatser om kriget i Ukraina. I kontrast är det viktigt att analysera utfallet av de pågående krigshandlingarna i Mellanöstern och studera Israels militärteknologiska övertag och effekterna av det. I oktober 2024 slog det israeliska flygvapnet ut det iranska strategiska luftförsvaret i ett slag. Cirka hundra stridsflygplan av olika slag deltog i anfallet och enligt uppgift led Israel inga förluster. Detta banade väg för att israeliska flygvapnet den 13 juni 2025 inleda flygattacker mot iranska kärntekniska anläggningar samt ledningscentraler och baser.

Den israeliska underrättelsetjänsten Mossad genomförde också sabotage mot iranska luftförsvarsinstallationer och missilsystem. Uppgifter har också gjort gällande att högt uppsatta militära ledare i det iranska republikanska gardet neutraliserades. Enligt israeliska flygvapnet deltog 200 stridsflyg och 330 bomber fälldes mot omkring 100 mål i det inledande anfallet. Senare på kvällen svarade Iran med att skicka hundratals robotar mot Israel. De israeliska attackerna fortsatte och den 22 juni anslöt USA med B-2 bombare som angrep tre anläggningar i det iranska kärnvapenprogrammet med GBU-57 A/B MOPP så kallade bunkerbomber. Uppgifter gör också gällande att en amerikansk ubåt deltog i anfallet genom att bekämpa med Tomahawk kryssningsrobotar. Innan dess hade Israel precisionsbekämpat den iranskstödda Hizbollah milisen i Libanon och även utlöst sprängladdningar inplanterade i milisledarnas personsökare. Hizbollah anses efter dessa attacker vara starkt decimerade. I samband med att Bashar al-Assads Iranallierade regim störtades i december

2024 genomförde Israel attacker och slog ut delar av den syriska militära kapaciteten. Detta samtidigt som Israel genomför omfattande operationer mot Hamas i Gazasektorn. Genom överraskande precisionsanfall med flygstridskrafter i kombination med hybridattacker har Israel lyckats med att starkt reducera det iranska inflytandet och den militära förmågan i området. Samtidigt har Israel klarat av att skydda sitt territorium mot iranska och Iranstödda milisers attacker från robotar och drönare.

De föregående resonemangen leder slutligen till vilka övergripande frågor som bör kunna besvaras.

- Hur bör MDO konceptet utvecklas och implementeras utan att doktrinen om manöverkrigföringens principer överges?
- Hur stödjer modern informationsteknik den filosofiska tanken bakom uppdragstaktik eller krävs kommandotaktik för att uppnå effekt på framtidens slagfält. Kan en harmonisk lösning utmejslas mellan de två principerna, för att uppnå kognitiva och instrumentella fördelar i ledning-, ledarskap- och beslutsprocesserna?
- En annan avgörande frågeställning är om hur ny innovationsteknik kan möjliggöra ett snabbt och säkert informationsflöde mellan olika hierarkier och domäner och möjliggöra mycket snabba beslutsprocesser. Kan dessa beslutsprocesser vara icke hierarkiska?

Utvecklingen går med rasande fart och det är lätt att bli begeistrad i den senaste teknikens möjligheter. Det är också vanligt förekommande att slutsatser av pågående krig inte är fullt relevanta i ett generellt militärteoretiskt perspektiv. Det handlar mer om förutsättningar som råder där och då. Medel föder alltid motmedel och det är viktigt att definiera vilket motmedel som kan vara effektivt.

Det som är historiskt verifierat är att västvärlden har vunnit krig genom militärteknologiskt övertag i kombination med professionella och disciplinerade förband. Krigföringen har också haft stöd i de doktriner och reglementen som formulerats efter studier och försök av idéernas genomförbarhet. Michael Herzog formulerade efter Jom kippur -kriget att människan är den avgörande faktorn för krigets utfall. ”Soldatens utbildning och skicklighet, hens motivation, befälskedjans kvalitet, initiativkraft, mod och ihärdighet spelar alla en mycket större roll för krigets utgång än något vapen. Också i den högteknologiska eran står människan fortfarande i händelseförloppets centrum” Detta gäller alltjämt!

Författaren är brigadgeneral och Kungl Krigsvetenskapsakademiens ständige sekreterare.